

URBANISMUL ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE NORD-VEST

Aurel MAIER

*Academia Română, Filiala Cluj, Colectivul de Geografie,
Str. Republicii nr.9, Cluj - Napoca, România.*

ABSTRACT.- *Urbanization in the North eastern Development Region. Urbanization suffered significant changes during the analyzed period, 1910-2006. The number of urban settlements increased from 15 in 1910 to 42 in 2006, as some communes turned into towns during different periods. During the same time interval, the urban population registered an important growth, reaching 1.450.000 inhabitants (an average annual growth of 4,09%). This dynamics determined the increase of urban population from 16.68% in 1919 to 53.11% in 2006. The ascendant evolution of towns' number and of urban population also implied changes of urban settlements size. The urban network comprised 4 big cities (with more than 100.000 inhabitants), representing 53.0% from the urban population, 9 middle-sized towns and 29 small towns (13 with a population of less than 10.000 inhabitants).*

Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest include teritoriul administrativ a șase județe (Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare și Sălaj) care deține 14,3% din suprafața României și 12,6% din numărul locuitorilor, respectiv 12,1% din populația urbană.

Fenomenul urban analizat evidențiază o serie de particularități dar și elemente comune în ceea ce privește evoluția acestuia pe parcursul a circa 100 de ani (1910-2006) (tabelul 1).

La începutul secolului XX, respectiv în anul 1910, cele 15 orașe din arealul studiat însumau 294215 locuitori, deținând 16,68% din totalul populației zonei (1876051 locuitori). Față de această valoare medie, grad ridicat de urbanizare înregistrează județul Cluj (24,33%-din care orașului Cluj îi revenea 15%), iar cel mai scăzut județele Bistrița-Năsăud și Sălaj cu 6,22 respectiv 6,7%. Din cele 15 orașe prin mărime se impun Oradea cu 64169 locuitori, Cluj cu 60808 locuitori, Satu Mare-34892 și Sighetu

Marmației cu 21370, importante centre de polarizare locală dar mai ales regională. Perioadele ce au urmat, surprinse la recensămintele din 1930, 1941, 1948 deși au fost marcate de importante evenimente sociale, politice, economice (Marea Unire-1918; Arbitrajul de la Viena-1940; abolirea monarhiei, respectiv trecerea la sistemul politic al socialismului-1947-1948) nu aduc modificări importante în evoluția urbanului din zonă.

Tabel nr. 1. Evoluția numărului de orașe și ponderea populației urbane în Regiunea de Dezvoltare Nord – Vest (1910-2006)

	Regiunea de N-V	Bihor	Bistrița Năsăud	Cluj	Maramureș	Satu Mare	Sălaj
Nr. orașe	15	2	1,0	5,0	3,0	2,0	2,0
%	56,7	16,7	6,2	24,3	12,9	19,1	6,7
Nr. orașe	17	3,0	2,0	5,0	3,0	2,0	2,0
%	19,0	19,4	7,9	31,1	14,3	22,4	6,6
Nr. orașe	17,0	3	2,0	5,0	3,0	2,0	2,0
%	19,1	19,1	8,3	32,7	13,5	19,8	7,5
Nr. orașe	21,0	6	2,0	5,0	4,0	2,0	2,0
%	29,7	35,5	16,0	41,6	31,6	22,9	12,2
Nr. orașe	24,0	6	3,0	6,0	4,0	3,0	2,0
%	37,7	41,9	18,5	49,9	42,8	29,6	19,3
Nr. orașe	33,0	8,0	4,0	6,0	7,0	4,0	4,0
%	40,8	37,6	23,8	55,7	44,3	38,1	24,0
Nr. orașe	35,0	9,0	4,0	6,0	8,0	4,0	4,0
%	51,8	48,9	37,3	67,4	52,8	46,3	40,1
Nr. orașe	35,0	9,0	4,0	6,0	8,0	4,0	4,0
%	51,1	47,9	26,2	67,2	52,6	40,0	38,6
Nr. orașe	42,0	10,0	4,0	6,0	13,0	5,0	4,0
%	53,1	50,4	36,6	66,9	58,8	45,6	40,9

Sursa: *Recensămintele populației din 1910, 1930, 1948, 1956, 1966, 1977, 1992, 2002 și Anuarul Statistic 2007.*

Astfel, în anul 1930 arealul analizat include 17 orașe (au fost declarate orașe localitățile Năsăud, Huedin și Beiuș, dar a pierdut acest statut Cojocna din județul Cluj) care însumau 396529 locuitori respectiv 19,01% din totalul populației (2085463 locuitori). Față de media urbanizării (19,01%) cele mai ridicate valori sunt înregistrate în județele Cluj (31,12%) și Satu Mare (22,43%) iar cele mai mici Bistrița-Năsăud și Sălaj cu 7,89%, respectiv 6,56% (ultimul în valori relative a înregistrat o diminuare față de perioada precedentă cu 0,14%).

În intervalul 1910-1930 populația urbană a înregistrat o creștere cu 34,77% față de creșterea înregistrată de populația totală care a fost de 11,2%. De remarcat orașul Cluj care a depășit 100000 de locuitori (100844)

și orașele Oradea, Satu Mare, Sighetu Marmăției și Turda încadrate în categoria orașelor mijlocii (20000-1000000 locuitori) și care au înregistrat cele mai importante ritmuri de creștere (Cluj cu 65,9%, Turda 48%, Oradea 28,8%, Sighetu Marmăției 27,1% și Satu Mare 18,8%). Aceste creșteri au fost condiționate și de liberalizarea accesului populației românești în mediul urban, fenomen ce s-a realizat după evenimentele politice ale anului 1918, respectiv Marea Unire și realizarea statului unitar România Mare.

În anul 1948 se înregistrează același număr de orașe (17) care însumau 417134 locuitori, respectiv 19,09% din populația totală (2185585 locuitori) cu o valoare maximă în județul Cluj (32,74%) iar cea minimă în județul Sălaj (7,46%). În cei 18 ani de evoluție populația totală a crescut cu 4,8% iar cea urbană a înregistrat un spor de 0,07%. Sub aspect dimensional orașul Baia Mare se înscrie și el cu cei 20959 locuitori în categoria celor mijlocii, în schimb orașul Sighetu Marmăției, legat de pierderile de populație, prin deportarea de către Ungaria Hortistă a evreilor, își diminuează drastic populația, respectiv cu circa 32%. Același fenomen l-au înregistrat și alte orașe cum sunt: Dej, Baia Sprie, Huedin, Oradea, Satu Mare.

După anul 1948 pe fondul mutațiilor social-politice majore (naționalizarea 1948, industrializarea socialistă începută după 1950, socializarea agriculturii încheiată în 1962, politicile demografice de sporire a natalității, mai ales după 1967, trecerea în categoria orașelor a unor localități rurale etc.) are loc o creștere a numărului de orașe, în etape diferențiate, respectiv a populației urbane și a gradului de urbanizare (proces de dezvoltare intensă a orașelor existente și de creștere a numărului de orașe ce s-a realizat prin extinderea orașelor existente prin "înghițirea" unor sate din vecinătate, trecerea unor așezări umane în categoria orașelor, mai ales a celor miniere sau industriale).

Astfel, în anul 1956 sporesc numărul orașelor la 21 (față de momentul anterior Huedinul trece în categoria localităților asimilate urbanului) fiind declarate orașe localitățile: Vișeu de Sus-13956 locuitori, Câmpia Turzii-11514, Nucet-9879, Ștei (Dr. Petru Groza) - 5874, Vașcău-4538. Politica de urbanizare a determinat ca populația urbană să crească cu 69,5% comparativ cu populația totală care a înregistrat un spor de 9,1%. Această dinamică a avut ca efect creșterea, pe ansamblul zonei, a ponderii populației urbane la 26,66% cu diferențieri semnificative la nivelul celor șase județe. Clujul cu 41,64% se înscrie cu valoarea cea mai mare urmat de Bihor și Maramureș cu 35,52% și respectiv 31,15% iar Bistrița-Năsăud și Sălaj se mențin în continuare, cu cel mai scăzut nivel de urbanizare, respectiv cu 14,03% și 12,24%. În ceea ce privește mărimea orașelor, Clujul își consolidează, cu cei 154723 locuitori, poziția de oraș mare iar alte șase (Oradea, Baia Mare, Satu Mare, Sighetu

Marmației, Turda, Bistrița) se înscriu în cea a orașelor mijlocii. Se impune a fi semnalat un fenomen prezent în statistica recensământului din 1956 legat de urbanizarea României, în general, prezența localităților asimilate urbanului, dintre care, ulterior, unele au devenit orașe. Aceste localități au dobândit caracteristici social-economice corespunzătoare categoriei celor de tip urban, în optica legiutorilor. În această categorie se înscriu, în arealul analizat, 29 comune (Bihor 13, Maramureș 8, Cluj 4, Bistrița Năsăud și Sălaj câte 2 și Satu Mare 1) ce însumau circa 143000 de locuitori, respectiv 5,96% din populația totală.

Momentul 1966 surprinde apariția a trei orașe noi (Huedinul recâștigă statutul de oraș, Negrești Oaș și Sângeorz Băi) iar populația urbană crește la 955831 locuitori (37,68% din totalul populației). Trei județe se înscriu cu un grad de urbanizare de peste 40% (Cluj 49,9%, Bihor 42,87%, Maramureș 42,77%) în schimb Bistrița Năsăud și Sălaj se mențin, în continuare, în categoria județelor slab urbanizate (18,48% și respectiv 19,34%). În condițiile în care toate orașele din areal au înregistrat creșterea numărului de locuitori, orașul minier Nucet a înregistrat o diminuare drastică, de la aproape 10000 locuitori la 2768 locuitori. Fenomenul fiind legat de diminuarea exploatărilor de uraniu realizate în perioada anterioară “sub coordonarea specialiștilor sovietici”.

Noua împărțire administrativ-teritorială din 1968 (revenirea la unitățile administrative teritoriale a județelor) în domeniul urbanizării se manifestă prin apariția a 9 orașe noi (Beclean în Bistrița Năsăud; Târgu Lăpuș, Cavnic și Borșa în Maramureș; Cehu Silvaniei și Jibou în Sălaj; Marghita și Aleșd în Bihor; Tășnad în Satu Mare), dar surprinse cu acest statut la recensământul din 1977. La acest moment în arealul analizat sunt recensate 33 orașe cu o populație totală de 1137149 locuitori, respectiv 40,8% din totalul populației zonei (valoarea maximă de 55,75% în județul Cluj, iar cea minimă în județele Bistrița-Năsăud și Sălaj cu 23,78% și respectiv 24,05%). Cu o notă de particularitate se înscrie județul Bihor care a înregistrat o diminuare a populației urbane cu 5,27%.

Statutul nou reședință de județ, însoțită de o puternică industrializare a determinat creșterea demografică a orașelor Zalău, Bistrița-Năsăud și Satu Mare, respectiv cu 110,8%, 51,7% și 73,7%.

Recensământul din 1992 surprinde alte două orașe trecute în această categorie în 1989 (Seini în Maramureș și Valea lui Mihai în Bihor, astfel că numărul orașelor ajung la 35 centre urbane cu o populație de 1508602 locuitori (51,84% din totalul populației). Gradul cel mai înalt de urbanizare l-a înregistrat județul Cluj cu 67,4% populație urbană urmat de Maramureș cu 52,8%, iar cel mai scăzut județul Bistrița-Năsăud cu 37,26%. În privința

mărimii orașelor se remarcă Cluj-Napoca ce se încadra, cu cei peste 300000 locuitori în categoria celor foarte mari, Baia Mare, Oradea, Satu Mare se înscriu în cea a orașelor mari peste 100000 locuitori, zece în categoria celor mijlocii, din rândul cărora prin dinamică se remarcă Bistrița și Zalău care față de anul 1977 și-au dublat populația. Această dinamică s-a bazat, în principal, pe aportul migrației din rural a populației tinere legat de dezvoltarea și diversificarea industriei în aceste centre. În schimb, în orașele mici sporul demografic s-a realizat, în principal, pe mișcarea naturală și mai puțin pe cea migratorie.

Recensământul din anul 2002 surprinde în areal 35 de orașe ce însumau circa 1400000 locuitori ceea ce reprezenta 51,11% din populația totală (valoarea maximă de urbanizare de 67,25% se înregistra în județul Cluj urmat de județul Maramureș cu 52,59% iar cea minimă se înregistra în Județele Bistrița Năsăud și Sălaj respectiv 36,23% și 38,64%).

Fenomenele social economice (reprivatizarea agriculturii, realizată prin retrocedările terenurilor agricole, mutațiile din domeniul industriei, migrațiile internaționale, scăderea sporului natural până la valori negative etc.) au determinat față de momentul precedent, diminuarea populației urbane atât în valori absolute cât și relative cu circa 107000 persoane, respectiv cu 0,73%

Tabel nr. 2. Ritmurile medii anuale în dinamica populație urbane în Regiunea de Dezvoltate Nord – Vest

Intervalul	Regiunea N-V	Bihor	Bistrița Năsăud	Cluj	Maramureș	Satu Mare	Sălaj
1910-1930	3,48	1,41	1,51	2,65	0,86	1,62	0,28
1930-1948	0,29	0,01	0,58	0,84	-0,25	-0,46	1,33
1948-1956	8,72	12,37	4,07	5,23	20,98	3,11	8,75
1956-1966	3,49	2,32	3,89	3,00	5,79	3,74	5,28
1966-1977	1,72	-0,49	3,34	2,44	1,81	3,72	2,27
1977-1992	2,17	2,08	5,24	1,63	2,03	1,58	4,54
1992-2002	-0,71	-0,80	-0,73	-0,48	-0,59	-1,28	-0,81
2002-2006	0,29	1,07	0,72	-0,60	3,24	1,11	0,46
1910-2006	4,09	2,88	7,85	3,92	7,12	2,41	5,93

După 2002 ca efect a cerințelor de aderare la UE, care stipulau, printre altele și creșterea gradului de urbanizare, au fost trecute în categoria urbanului și alte comune, astfel că în anul 2006 42 de localități constituiau sistemul urban al Regiunii de Dezvoltare Nord-Vest ce însumau circa

1450000 de locuitori, respectiv 53,11% din totalul populației (în trei județe, respectiv Cluj, Bihor, Maramureș populația urbană depășea 50%, iar județul Bistrița Năsăud se menține în continuare cu cel mai scăzut grad de urbanizare, respectiv 36,60%). Analiza dinamicii populației urbane între anii 1910-2006 în Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest și a celor șase județe componente evidențiază ritmuri diferențiate pe diferite etape, atât pe ansamblul zonei cât și la nivelul unităților administrativ teritoriale (tabelul 2). Astfel, pentru întregul interval (1910-2006) populația urbană, pe ansamblul zonei, a înregistrat un ritm mediu anual de 4,09%. La nivelul județelor ritmurile cele mai mari le-au înregistrat Bistrița-Năsăud și Maramureș cu 7,85% și respectiv 7,12%, iar cele mai mici județele Bihor cu 2,88% și Satu Mare cu 2,41%. De remarcat că ritmurile cele mai mari de creștere ale populației urbane le-au înregistrat județele care la începutul intervalului se înscriau cu ponderile cele mai mici ale populației urbane (Bistrița-Năsăud, Sălaj, Satu Mare). În evoluția acestui indicator, cele mai înalte ritmuri de creștere s-au realizat atât la nivelul arealului cât și al județelor, în intervalul 1948-1956 (arealul cu 8,72%, respectiv județele Bihor 12,37%, Maramureș 20,98%) și continuat în intervalul următor 1956-1966 (arealul 3,49%, Maramureș 5,79%, Sălaj 5,28%). Iar cele mai mici ritmuri s-au înregistrat în intervalul 1930-1948 (0,29% pe ansamblu zonei, dar negativ pentru județul Satu Mare cu -0,46% și Maramureș cu -0,25%) și în intervalul 1992-2002 când pe ansamblul zonei și la nivelul județelor populația urbană a înregistrat diminuări (-0,71 pe ansamblu zonei și între -0,48% județul Cluj și -1,28% județul Satu Mare).

Legat de evoluția cantitativă și calitativă a urbanului din Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest în anul 2006 sub aspect dimensional rețeaua urbană cuprindea 4 orașe mari (peste 100000 locuitori Cluj-Napoca, Oradea, Baia Mare, Satu Mare) ce dețineau circa 53% din populația urbană a zonei; nouă orașe mijlocii cărora le revenea 26,6% din populația urbană (în cadrul lor se detașează ca centre de polarizare Bistrița, Zalău, Turda) și 29 orașe mici (sub 20000 locuitori) care dețineau 20,5% din populația urbană (din care 13 sub 10000 locuitori concentrate în majoritate, șase, în județul Maramureș).

BIBLIOGRAFIE

- POP P. GRIGOR., MAIER A., (1988), *Fenomenul urban în Nord-Vestul României*, Acta Musei Porolissensis Tom XII, Zalău.
- * * * (2004), *Plan de amenajare a teritoriului regiunii de Nord-Vest (PATR)*, Coordonate majore, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca